

**РОЗДІЛ 4 «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ»;
«КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО»**

УДК 343.346:349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-15

Остапенко Ю. О.

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
проблем запобігання
правопорушенням факультету №3
Донецького державного університету
внутрішніх справ

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА
ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ**

У статті здійснено комплексне дослідження проблем правозастосування кримінальної відповідальності за порушення законодавства про охорону праці. В умовах зростання виробничого травматизму, ускладненого наслідками воєнного стану, питання забезпечення ефективного кримінально-правового захисту працівників набуває особливої актуальності. Встановлено, що попри існування кримінально-правових норм, на практиці такі порушення рідко кваліфікуються як кримінальні злочини. Найчастіше дії службових осіб перекваліфікуються в адміністративні правопорушення або зовсім залишаються без належної правової оцінки, що пояснюється низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів: недосконалістю законодавства, формалізмом підходів правоохоронців, слабкою доказовою базою, відсутністю належного експертного супроводу та складністю встановлення причинного зв'язку між діями службової особи та настанням шкідливих наслідків. Особливу увагу приділено аналізу бланкетного характеру ст. 271 КК України, що зумовлює необхідність звернення до великої кількості нормативно-правових актів (зокрема, КЗпП України, Закону України «Про охорону праці», типових інструкцій, регламентів тощо) для кваліфікації діяння.

Увага також зосереджена на проблемі встановлення суб'єкта злочину, зокрема на вимогах до доказування службового становища особи та її конкретних повноважень у сфері охорони праці. Наведено приклади судової практики, зокрема вироки, в яких суди виправдовували обвинувачених у зв'язку з неналежною фіксацією доказів, відсутністю експертної оцінки чи доведеного причинного зв'язку. Стаття має практичну спрямованість і містить пропозиції щодо удосконалення законодавства у частині конкретизації складу злочину, а також щодо підвищення кваліфікації слідчих, прокурорів і суддів, які працюють із відповідною категорією справ. Автор підкреслює важливість формування сталого механізму правозастосування, що забезпечить ефективне реагування на порушення у сфері охорони праці та сприятиме зменшенню виробничого травматизму.

Ключові слова: охорона праці; кримінальна відповідальність; виробничий травматизм; службова особа; причинний зв'язок; правозастосування; судова практика.

The article carries out a comprehensive study of the problems of applying criminal liability for violations of labor protection legislation. In conditions of increasing industrial injuries, complicated by the consequences of martial law, the issue of ensuring effective criminal legal protection of employees is becoming particularly relevant. It has been established that despite the existence of criminal legal norms, in practice such violations are rarely qualified as criminal offenses. Most often, the actions of officials are reclassified as administrative offenses or remain without proper legal assessment, which is explained by a number of objective and subjective factors: imperfection of the legislation, formalism of law enforcement approaches, weak evidentiary base, lack of proper expert support and the difficulty of establishing a causal relationship between the actions of an official and the occurrence of harmful consequences. Particular attention is paid to the analysis of the blanket nature of Art. 271 of the Criminal Code of Ukraine, which necessitates the use of a large number of regulatory legal acts (in particular, the Labor Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On Labor Protection", standard instructions, regulations, etc.) to qualify the act.

Attention is also focused on the problem of establishing the subject of the crime, in particular, on the requirements for proving the official position of a person and his specific powers in the field of labor protection. Examples of judicial practice are given, in particular, verdicts in which courts acquitted the accused due to improper fixation of evidence, lack of expert assessment or proven causal connection. The article has a practical focus and contains proposals for improving the legislation in terms of specifying the elements of the crime, as well as for improving the skills of investigators, prosecutors and judges working with the relevant category of cases. The author emphasizes the importance of forming a sustainable law enforcement mechanism that will ensure an effective response to violations in the field of labor protection and contribute to reducing industrial injuries.

Keywords: *labor protection; criminal liability; industrial injuries; official; causal relationship; law enforcement; case law*

Постановка проблеми. Охорона праці є однією з ключових гарантій забезпечення гідних та безпечних умов праці для кожного працівника, а дотримання відповідних стандартів - обов'язком як роботодавців, так і держави. Водночас порушення законодавства у цій сфері, особливо якщо вони спричиняють тяжкі наслідки для життя та здоров'я працівників, потребують не лише адміністративної, але й кримінально-правової оцінки. На тлі зростання виробничого травматизму, ускладненого воєнними діями, оновленням технологій та правових норм, питання ефективності застосування кримінальної відповідальності за порушення вимог охорони праці набуває особливої актуальності.

Станом на сьогодні національне законодавство передбачає кримінальну відповідальність за порушення встановлених правил охорони праці, однак практика їх застосування залишається вкрай обмеженою. У більшості випадків правопорушення кваліфікуються як адміністративні, навіть за наявності тяжких наслідків. Така ситуація зумовлена низкою чинників: складністю доказування вини, недосконалістю законодавчої бази, правовим нігілізмом з боку роботодавців, а також недостатньою правосвідомістю самих працівників.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання кримінальної відповідальності у своїх працях досліджували такі вчені як: Д.О. Балобанова, О.О. Бахуринська, Г.Д. Борейко, В.І.

Борисов, А.А. Великий, Р.В. Вітюк, А.А. Вознюк, В.К. Грищук, Є.С. Назимко, О.В. Козаченко, М.О. Лиськов, В.О. Навроцький, Є.В. Павліченко, Т.О. Павлова, М.І. Панов, О.О. Пашенко, П.Л. Фріс, С.М. Школа та ін. Проте, окремі проблеми правозастосування кримінальної відповідальності саме за порушення законодавства про охорону праці не в повній мірі є дослідженими.

У зв'язку з цим виникає необхідність всебічного аналізу чинної нормативної бази, практики її застосування, виявлення проблемних аспектів та пошуку ефективних механізмів удосконалення правозастосовної діяльності. **Метою цієї статті** є дослідження кримінально-правових норм, що регулюють відповідальність за порушення законодавства про охорону праці, з акцентом на виявлення прогалин у їх застосуванні та формування пропозицій щодо підвищення ефективності кримінально-правового захисту працівників.

Виклад основного матеріалу. Основним законом, який врегульовує питання охорони праці на підприємстві, установі, організації є Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-ХІІ [1], де зазначено, що: «Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності» [1]. Свою думку щодо розуміння поняття «охорона праці» висловлює й О.В. Пожарова, а саме: «авторка розуміє її як сукупність заходів щодо створення безпосередньо в процесі роботи нормальних і безпечних технічних і санітарно-гігієнічних умов для всіх працюючих. Охорона праці пов'язана з різними галузями науки, такими, як медицина, токсикологія, фізіологія, біологія, біохімія, хімія, механіка, електротехніка, фізика, психологія, епідеміологія, правознавство, а в останні десятиріччя з'явилась нова наука - ергономіка, що вивчає методи взаємодії техніки і людей» [2, с. 12]. Таким чином, під охороною праці слід розуміти одну систему науково обґрунтованих та практично реалізованих заходів, спрямованих на формування безпечного та здорового виробничого середовища, мінімізацію ризиків професійної шкоди та забезпечення стійкої взаємодії між працівником і умовами праці на засадах превентивності, відповідальності та правової визначеності.

Згідно зі ст.ст. 141, 153, 161 КЗпП України [3] на роботодавця покладаються обов'язки щодо дотримання законодавства про охорону праці, створення безпечних і нешкідливих умов праці, проведення інструктажів, забезпечення необхідним спецодягом, вжиття інших заходів щодо охорони праці.

Погоджуємось з думкою М.В. Парасюк з приводу того, що: «На роботодавців покладається підвищена відповідальність за забезпечення безпечних умов праці, зокрема шляхом проведення позапланових інструктажів з питань охорони праці щодо дій працівників у випадку увімкнення сигналу «Повітряна тривога», налагодження належних каналів для комунікації між працівниками на такий випадок, облаштування укриттів, які б змогли забезпечити схоронність життя та здоров'я людей на випадок ракетної небезпеки під час виконання ними трудової функції на робочому місці, заборони виконання робіт в зонах ведення воєнних дій та у безпосередній близькості до них, проведення перевірок спільно із представниками відповідних служб території підприємства на предмет наявності вибухових пристроїв, розроблення планів евакуації підприємства та ліквідації аварійних ситуацій у випадку поширення на територію воєнних дій із мінімальним рівнем загрози для життя та здоров'я всіх працівників, здійснення постійного моніторингу технічного стану обладнання, яке використовується у виробничому процесі, мінімізація виконання робіт на

відкритому просторі особливо, коли це відбувається на територіях, які прилеглі до воєнних дій тощо» [4, с. 309].

Отже, в умовах воєнного стану обов'язок роботодавця щодо забезпечення безпечного виробничого середовища набуває особливої актуальності та вимагає розширеного підходу до питань охорони праці. Погоджуючись із автором, що сучасні реалії потребують не лише дотримання стандартних норм техніки безпеки, а й активного впровадження превентивних, адаптивних і стратегічних заходів, спрямованих на збереження життя та здоров'я працівників у надзвичайних ситуаціях.

Проте, на практиці значна частина роботодавців нехтує встановленими законодавством обов'язками щодо забезпечення охорони праці, особливо в умовах воєнного стану, коли проведення планових заходів державного нагляду (контролю) припинено, що проявляється як у формальному підході до організації безпечних умов праці, так і в умисному ігноруванні вимог чинного законодавства. Така ситуація створює підстави для притягнення роботодавців до юридичної відповідальності (адміністративної, кримінальної).

Слід зазначити, що у ст. 44 Закону України «Про охорону праці» передбачено, що: «За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності згідно із законом» [1]. У свою чергу у Кримінальному кодексі України від 05.04.2001 № 2341-III (далі – КК України) передбачений Розділ X, який має назву «Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва», де визначений перелік статей Кримінального кодексу України, відповідно до яких особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері охорони праці, так це ст. 271 КК України «Порушення вимог законодавства про охорону праці», ст. 272 «Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою», ст. 273 «Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах», ст. 274 «Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки», ст. 275 «Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» [5]. Проте, основною статтею, яка передбачає кримінальну відповідальність саме за порушення вимог законодавства про охорону праці є саме: ст. 271 КК України, проблеми застосування на практиці якої, ми й розглянемо у нашій статті. Так, ст. 271 КК України регламентує, що: «1. Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або пробацийним наглядом на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк. 2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого» [5]. Аналізуючи положення даної норми, слід зауважити, що відповідна стаття КК України не містить чіткості та ясності щодо розуміння переліку тих правових актів про охорону праці, за порушення яких буде

притягнуто суб'єкта до кримінальної відповідальності. Тобто норма ст. 271 КК України має бланкетний характер. Отже, для встановлення конкретного порушення у сфері охорони праці необхідно звернутися до широкого кола нормативно-правових актів, зокрема, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про охорону праці», а також відповідних інструкцій, типових правил і технічних регламентів, з метою чіткого з'ясування, яка саме норма охорони праці була порушена. Оскільки без чіткого встановлення конкретної норми охорони праці, яка була порушена, неможливо констатувати наявність складу злочину, передбаченого статтею 271 Кримінального кодексу України. Це, у свою чергу, ускладнює практичне застосування відповідної норми та створює значні труднощі в процесі притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Наступною *практичною проблемою* у притягненні особи до кримінальної відповідальності за порушення законодавства про охорону праці є *складність у визначенні конкретного суб'єкта, який повинен нести кримінальну відповідальність.* Необхідно обов'язково довести що саме ця конкретна особа відповідала за дотримання вимог охорони праці (службове становище, посадові обов'язки тощо). Так, згідно з п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12.06.2009 № 7 [6]: «Судам необхідно враховувати, що суб'єктом злочину, передбаченого статтею 271 КК, є службова особа підприємства, установи, організації, яка на підставі наказу адміністрації, посадової інструкції чи відповідно до займаної посади має спеціальні обов'язки з охорони праці, або громадянин-суб'єкт підприємницької діяльності.

У разі порушення вимог законодавства про охорону праці, що потягло кримінально-правові наслідки, іншими службовими особами останні з урахуванням обставин справи можуть нести відповідальність за злочини у сфері службової діяльності, а рядові працівники - за злочини проти життя та здоров'я особи» [6].

З приводу суб'єкта злочину передбаченого ст. 271 КК України висловлює свою думку Р.В. Вітюк, а саме вона стверджує, що: «суб'єктом злочинного порушення вимог законодавства про охорону праці може бути лише особа, на яку в законному порядку покладено обов'язок забезпечувати або контролювати дотримання нормативних вимог з техніки безпеки або інших норм законодавства з охорони праці. Відсутність факту законного покладання обов'язків в галузі охорони праці повинно виключати відповідальність за ст. 271 КК України. Правовий обов'язок забезпечувати безпечні умови праці виникає у особи лише за наявності певного законодавчого або підзаконного акту, який ці повноваження на неї покладає. Керівники ж певних об'єктів, які не забезпечили виконання цих обов'язків уповноваженими на те особами повинні відповідати за статтями, які передбачають відповідальність за злочини у сфері службової діяльності. Інші працівники, на яких не покладался обов'язок щодо забезпечення дотримання правил з охорони праці, але які порушили ці правила, заподіявши кому-небудь шкоду, повинні відповідати в межах наслідків, що наступили в результаті їх дій та кваліфікуватися ці діяння мають за злочини проти життя та здоров'я особи» [7, с. 227]. Підсумовуючи, суб'єктом злочину за ст. 271 КК України визнається лише особа, яка має спеціальні обов'язки з охорони праці. Якщо ж порушення скоєне іншими особами, їх дії можуть підпадати під інші статті - залежно від характеру порушення та наслідків. Такий підхід дозволяє правильно кваліфікувати відповідальність кожного учасника порушення.

Не менш важливою практичною проблемою у притягненні особи до кримінальної відповідальності за порушення законодавства про охорону праці є складність у доказуванні, що саме дії суб'єкта (службової особи) спричинили настання шкідливих наслідків (травм, загибель), тобто встановлення причинного зв'язку. Як приклад можемо навести Постанову Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 08 червня 2023 року у справі № 451/1511/13-к [8], в якому суд зауважує, що: «апеляційний суд у контексті доводів, наведених в апеляційній скарзі прокурора, жодним чином не проаналізував висновки місцевого суду про те, що проведені у кримінальному провадженні експертизи однозначно не підтверджують вину ОСОБА_6, яка би полягала в причинному зв'язку з настанням досліджуваної події, а вказують на його «опосередковану» вину, за яку не передбачена кримінальна відповідальність. Суд апеляційної інстанції не зіставив такі судження місцевого суду з характеристикою суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, яке інкримінувалося виправданому» [8]. Також суд зазначив: «За обставин того, що прокурор в апеляційній скарзі оскаржив виправдувальний вирок щодо ОСОБА_6, обґрунтовано вказуючи на невідповідність висновків місцевого суду фактичним обставинам кримінального провадження, неповноту судового розгляду і помилкову оцінку доказів, та просив ухвалити новий обвинувальний вирок, з метою забезпечення реалізації стороною обвинувачення права на апеляційне оскарження такого судового рішення відповідно до ч. 6 ст. 22 КПК України апеляційний суд мав створити необхідні для цього умови, зокрема шляхом повторного дослідження обставин, які оскаржуються особою, та про необхідність іншої оцінки яких вона просить (заявляє клопотання), як це передбачено ч. 3 ст. 404 КПК України» [8]. «Проте суд апеляційної інстанції не виконав цих вимог процесуального закону, необґрунтовано відмовив у задоволенні клопотання прокурора про повторне дослідження доказів, які, на його думку, підтверджують винуватість ОСОБА_6 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 271 КК України, їх безпосередньо не дослідив і власної оцінки усім обставинам кримінального провадження з огляду на вимоги статей 22 23 94 95 КПК України не дав» [8]. Враховуючи всі обставини справи, Касаційний кримінальний суд ухвалив призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Також можемо виокремити таку проблему притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 271 КК України як відсутність експертного супроводу, яка полягає в тому, що слідчі та прокурори часто не мають достатньої спеціалізації в питаннях охорони праці, що знижує ефективність досудового розслідування. Наприклад, у Вироку суду Комсомольського міського суду Полтавської області від 18 жовтня 2024 року у справі №534/57/24, суд виправдав ОСОБА_5 за відсутності складу кримінального правопорушення. Суд вмотивував своє рішення тим, що: «протокол огляду місця події від 20.10.2021 (т. 1, а.с. 145) складений з порушенням його суттєвих умов (ч. 2 ст. 87 КПК України), а саме у доданих копіях документів до нього, які визначені дізнавачем як вилучені в ході огляду, у порушення ч. 3 ст. 105 КПК України не засвідчені підписами цього дізнавача, понятих, а лише підписами іншої особи фінансового директора НВП «Фероліт» та без вказівки на дату засвідчення цих копій, що ставить під розумний сумнів суд у тому, що ці саме документи отримані саме при реалізації саме цієї процесуальної дії (огляду місця події). Тому суд визнає недопустимими докази, які містяться у вищевказаних копіях документів згідно з додатком» [9]. Також суд визнав недопустимим й інші докази подані стороною обвинувачення. Отже, «суд, надавши оцінку фактичним даним, отриманим за

результатом допитів свідків, кожним окремо та у своєму взаємозв'язку, дійшов висновку, що потерпілому завдано тілесні ушкодження виключно внаслідок його віктимної поведінки» [9]. Отже, слід зазначити, що відсутність експертного супроводу або кваліфікованої технічної оцінки обставин подій значно знижує якість досудового розслідування. Як показує справа №534/57/24 (Комсомольський міський суд, 18.10.2024), грубі порушення при фіксації доказів, а також нехтування вимогами КПК України щодо оформлення матеріалів, унеможливили доведення складу злочину, що завершилось виправдувальним вироком. Таким чином, формальний підхід до слідчих дій і нехтування процесуальними стандартами суттєво підривають ефективність кримінального переслідування у справах щодо порушення правил охорони праці.

Також слід зауважити, що присутній низький рівень правозастосування ст.. 271 КК України через формалізм у досудовому розслідуванні злочинів у сфері охорони праці, який полягає в тому, що органи досудового слідства часто обмежуються поверховим збором доказів, зосереджуючись на формальних аспектах справи без фахової експертизи у сфері охорони праці. Це призводить до неможливості доведення ключових елементів складу злочину і перекваліфікації діянь на адміністративні правопорушення. Так, у багатьох випадках суди схильні кваліфікувати дії винної особи як адміністративне правопорушення, обґрунтовуючи це відсутністю тяжких наслідків, невстановленням умислу чи недоведеністю конкретного порушення нормативних актів.

Висновок. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що інститут кримінальної відповідальності за порушення законодавства про охорону праці в Україні є недостатньо ефективним інструментом захисту прав працівників і запобігання трудовому травматизму. Незважаючи на наявність відповідних норм у Кримінальному кодексі України, правозастосовна практика свідчить про рідкісне застосування відповідних статей, що обумовлено як недосконалістю механізмів доказування, так і відсутністю належного контролю з боку державних інспекцій та правоохоронних органів.

Аналіз нормативної бази показав, що діюче законодавство має формулювання, які є надто загальними, що ускладнює кваліфікацію діянь та сприяє їх перекваліфікації в адміністративні правопорушення, навіть за наявності істотної шкоди. У зв'язку з цим пропонується внести зміни до кримінального законодавства з метою уточнення складу злочину, впровадити спеціалізовані методики розслідування таких правопорушень, а також посилити превентивну функцію державного контролю у сфері охорони праці. Підвищення ефективності кримінальної відповідальності в даній галузі має стати ключовим фактором у зменшенні виробничого травматизму, зміцненні правових гарантій працівників і формуванні безпечного трудового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 49, ст.668
2. Пожарова О.В. Охорона праці : навч. - метод. посібник. Одеса. 2021. (Сер. «Навчально-методичні посібники»). 80 с.
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

4. Парасюк М.В. Забезпечення дотримання вимог охорони праці засобами кримінально-правового регулювання в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 307-310.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131

6. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09#Text>

7. Вітюк Р.В. Особливості дослідження суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 271 КК України «Порушення вимог законодавства про охорону праці». Науковий вісник публічного та приватного права Випуск 2, том 2, 2017 С. 224-229.

8. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 08 червня 2023 року у справі № 451/1511/13-к. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_08_06_2023_roku_u_spravi_451_1511_13_k/

9. Вироку суду Комсомольського міського суду Полтавської області від 18 жовтня 2024 року у справі №534/57/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/122385217/>

УДК 343.13:342.7(477)

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-16

Серебряк С. В.

*доктор юридичних наук, с.н.с сектору проблем
реалізації господарського законодавства,*

ДУ «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Макутова НАН України»

Гриценко Г. М.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та
приватного права, СНУ ім. Володимира Даля*

ЄДИНИЙ РЕЄСТР ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК ГАРАНТІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена аналізу Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) як гарантійного механізму дотримання прав людини в умовах правового режиму воєнного стану. Розкрито подвійний характер реєстру: забезпечення невідворотності переслідування та запобігання свавільному втручання держави у приватну сферу. Обґрунтовано, що право на ефективне розслідування як складова статей 2, 3 і 8 ЄКПЛ зберігає силу під час дерогацій; наведено релевантні орієнтири практики ЄСПЛ (Lawless, Brannigan and McBride, M.C. v. Bulgaria, Kurt v. Turkey). Узагальнено національну практику, де зростає роль ЄРДР як інституційної гарантії, а не технічної формальності.

Ключові слова: *воєнні злочини, воєнний стан, домашнє насильство, ефективне розслідування, збройний конфлікт, ЄКПЛ, ЄРДР, кримінальна відповідальність, практика ЄСПЛ, ст. 214 КПК, ст. 615 КПК, судовий контроль.*